

‘Hoewel het belangrijk is om te focussen op het beschermen van de privacy van individuen, vinden we het minstens even belangrijk om de doelgroep te betrekken bij het debat.’

Ralf De Wolf, professor nieuwe media studies

Ralf De Wolf

‘Het is niet omdat iets technologisch kan, dat we het als maatschappij ook willen’

“We moeten waakzaam zijn”. Prof. Dr. Ralf De Wolf (professor nieuwe media studies en verbonden aan de onderzoeksgroep IMEC-MICT-UGent) neemt die zin vaak in de mond tijdens ons gesprek over data en privacy in onderwijs. Waakzaam voor wat is en vooral voor wat nog gaat komen. Welke rol kan jij, onderwijs en de overheid spelen in deze wereld vol big data?

Meer dan de helft van de Vlamingen zou smarthometechnologie gebruiken om anderen in het oog te houden. Dat staat in het rapport ‘Smarthometechnologie in Vlaanderen’ (Kenniscentrum Data en Maatschappij en onderzoeksgroep IMEC-MICT-UGent). Wat zijn de conclusies?

Traditioneel denken we bij ‘surveillance’ aan ‘big brother’, aan grote bedrijven zoals Facebook die ons in de gaten houden, of aan datalekken. Vandaag laten sociale media en nieuwe technologieën ook jij en ik toe om elkaar beter te gaan monitoren of volgen. In ons onderzoek naar smarthometechnologie in Vlaanderen hebben we specifiek gepeild naar die surveillance en dit geeft aan dat veel mensen er voor openstaan. Over het algemeen vinden Vlamingen het aanvaardbaarder om vooral derden te surveilleren via smarthometoestellen. Denk aan poetshul-

pen, pakjesbezorgers of babysitters. Een minderheid gebruikt de technologie ook om de kinderen te controleren. De partner surveilleren is iets wat voor de meeste mensen niet door de beugel kan. Over het algemeen merken we dat hoewel surveillance in een thuiscontext gedreven kan worden vanuit wantrouwen, nieuwsgierigheid en een nood aan controle, zorgzaamheid in de verschillende scenario’s en bij verschillende actoren (kind, partner, ouder) een niet te onderschatten factor is.

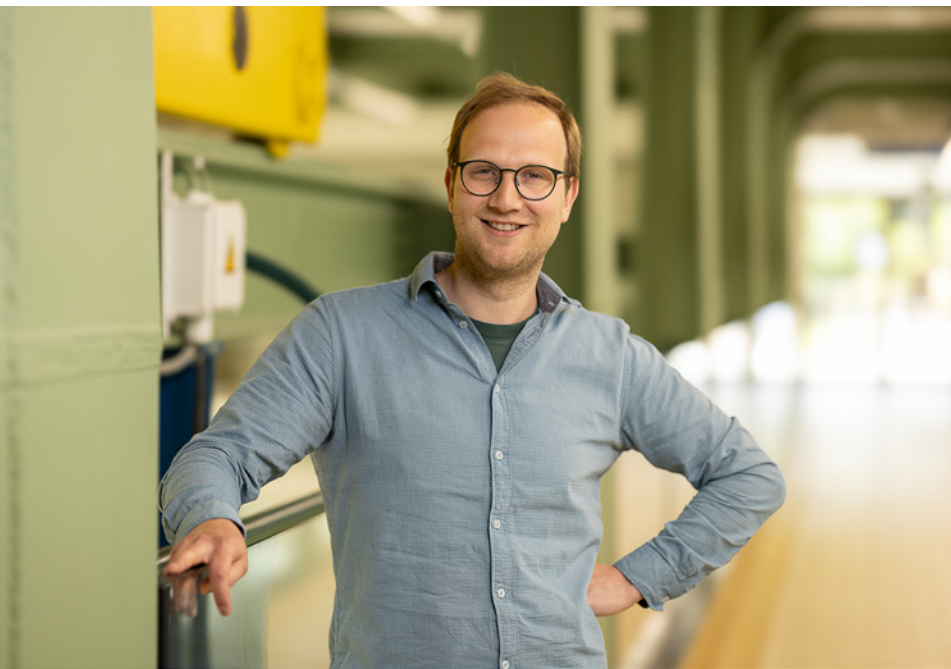
In jullie recent onderzoek naar “Algoritmes en Artificiële intelligentie in de onderwijscontext” polste je naar de perceptie, mening en houding van leerlingen (secundair onderwijs) en ouders in Vlaanderen. Vertel! Bij het introduceren van een nieuwe technologie blijft het belangrijk om te luisteren naar >>

» de stem van het doelpubliek dat uiteindelijk de gevolgen zal dragen. Daarom bevragen we met het Kenniscentrum elk jaar een segment van de bevolking over een nieuwe technologie. Om rekening te houden met een doelpubliek wordt er al snel gekeken naar het beschermen van de privacy door bijvoorbeeld gegevens te anonimiseren of door zo weinig mogelijk gegevens te verzamelen. Maar het is minstens zo belangrijk om de doelgroep te betrekken bij het debat, en te luisteren naar hun mening.

Wat belangrijk is in onderwijs de komende jaren, zijn de gestandaardiseerde toetsen. Vanaf komend schooljaar start men met het gebruik van deze Vlaamse toetsen die als doel hebben de kwaliteit van het onderwijs op te volgen en het leerproces van de leerlingen te ondersteunen. De resultaten zouden op schoolniveau gedeeld worden met de inspectie. Deze gegevens zouden dan gebruikt kunnen worden in combinatie met andere gegevens van de school om nieuwe algoritmes te ontwikkelen en implementeren. Maar de evolutie naar digitalisering en dataficatie – het zoeken naar betekenis in data – is ook een gegeven. Het is voor ons belang-

‘Het is de rol van de overheid om voldoende financiële middelen te geven aan scholen om een goed ICT-beleid uit te bouwen en niet afhankelijk te zijn van gratis diensten.’

Ralf De Wolf, professor nieuwe media studies

rijk dat we nu al gaan reflecteren over wat mogelijk en wat wenselijk is. Willen we die data gebruiken voor datagedreven toepassingen? Wie mag daar gebruik van maken? Welke actoren mogen die zaken bekijken? Wie moet aan het stuurwiel zitten bij het ontwikkelen van die algoritmes?

Uit ons recent onderzoek zien we dat er zowel bij ouders als bij leerlingen een groot draagvlak is om bepaalde algoritmes te gebruiken om suggesties te doen naar leerlingen over waar ze moeten in verbeteren, om leerkrachten aan te geven waar problemen zitten, enzovoort. Het gaat dus over algoritmes aanwenden om prestaties van leerlingen of de lessen van leerkrachten te verbeteren, om leerkrachten te evalueren.

Dat laatste doet ons de wenkbrauwen fronsen.

Dat snap ik. Ik kan me voorstellen dat een leerkracht totaal niet akkoord zou gaan om geëvalueerd te worden door een systeem waarvan hij/zij de werking niet volledig kent. Dat zou ook niet wenselijk zijn. Voor mij toont het nog maar eens aan dat je alle actoren aan bod moet laten komen!

De algemene conclusie is dat we het vaak oké vinden als data geaggregeerd worden – samengevoegd voor analyse – maar als het gaat over individuele invloeden of een impact op één specifieke actor, dan zijn we toch vaak terughoudender. Algoritmes zijn datagedreven systemen. Ze hebben data nodig: schoolgerelateerde informatie zoals punten of leerevolutie, onderwijsgerelateerde data zoals schooleigenschappen, maar ook achtergrondkenmerken zoals leeftijd en gender. Schoolgerelateerde informatie en onderwijsgerelateerde eigenschappen gebruiken om een algoritme te voeden, dat is voor de meeste respondenten in ons onderzoek aanvaardbaar. Als het gaat over persoonlijke informatie of achtergrondkenmerken van leerlingen, dan zijn leerlingen en ouders meer terughoudend. We moeten in het hele verhaal dus zeker ook kijken naar de datastromen die al of niet gebruikt worden en welk effect dat heeft. Zo kan het dat je met een bepaalde technologie totaal geen probleem hebt, maar wel met

bepaalde data die die technologie voedt. De doelstelling van de technologie, de technologie zelf, de verschillende actoren, het soort data, ... dit zijn allemaal zaken die we moeten kunnen bespreken om te kijken wat wenselijk is en wat mogelijk is voor de algoritmisering van onderwijs.

Elke digitale tool die in onderwijs gebruikt wordt, moet de privacy van de gebruikers kunnen garanderen. Een strijdpunt van het COV is dat de overheid richtlijnen moet opstellen en er controle op houden. Hoe zie jij de rol van de overheid?

Privacy is een fundamenteel recht, net zoals het recht op vrijheid en gelijkheid. We moeten gelijk behandeld worden, we moeten vrij kunnen bewegen in onze samenleving, we hebben het recht op controle op informatie over ons. Het is dus heel belangrijk dat de overheid voldoende middelen voorziet om ervoor te zorgen dat privacy gegarandeerd is wanneer algoritmes en datagedreven systemen geïmplementeerd worden in het onderwijs. We mogen zeker niet afhankelijk worden van commerciële, buitenlandse bedrijven. Een voorbeeld. Daarnet was ik aan het inloggen op mijn vrtprofiel. Je kan dat via je Facebook-account. We vinden dit vanzelfsprekend maar we zouden het in vraag moeten stellen. Mogen die commerciële bedrijven een gatekeeper zijn om toegang te krijgen tot digitalisering, ook in onderwijs? Daar moeten we heel sterk voor oppassen. We moeten de systemen waar veel scholen, zeker basisscholen, gebruik van maken – bijvoorbeeld Google Classroom – in vraag stellen en alternatieven aanbieden. Het is de rol van de overheid om voldoende financiële middelen te geven aan scholen om een goed ICT-beleid uit te bouwen, zodat ze niet afhankelijk zijn van die gratis diensten. Naast de technologie, de aankoop en infrastructuur gaat het ook over bijscholing en mediawijsheid voor iedereen in onderwijs. Het is essentieel dat we meer vaardigheden ontwikkelen rond privacy en data. Iedereen moet mee zijn met het GDPR-verhaal en dataprotectie en de capaciteiten hebben om een mening te geven en deel te nemen aan het debat. Dan moeten we ook kritisch kijken waar we naartoe willen met onze samenleving.

Hoe ver mag die algoritmisering gaan? Hoe ver mag die datificatie gaan? Het is niet omdat iets technologisch mogelijk is en dat we het kunnen dat het daarom ook maatschappelijk wenselijk is. Ook al is het gratis beschikbaar.

In het hele proces van ontwikkeling van educatieve technologie moet ook de leraar een stem krijgen, vindt het COV.

Ik denk dat het een noodzakelijke stap is om als COV bij een samenwerking met die grote bedrijven de stem van de leerkracht te vertolken. Kijk bijvoorbeeld ook naar Smart-school. Die hebben een onafhankelijke adviesraad met mensen uit de academische wereld, van de scholierenkoepel, vertegenwoordigers van de leerkrachten, ... die kritische en maatschappelijke vragen stellen. Dat zou ook zo moeten zijn in het overleg met de commerciële bedrijven en ontwikkelaars van educational technology. We moeten ervan uit gaan dat ontwikkelaars ook het beste voor hebben voor het onderwijs en ideeën hebben van waar ze naartoe willen. Het is belangrijk dat dit transparant is en voer voor onderhandeling zodat je op dezelfde golflengte zit over waar het naartoe moet met ons onderwijs en hoe technologie een instrument kan zijn. Dat technologie alles kan oplossen, daar geloof ik niet in. Wel in de positieve, ondersteunende werking: meer gepersonaliseerde feedback, meer routinematige taken overnemen zodanig dat er effectief meer tijd is voor lesgeven, ... Het ideaal scenario is dat systemen op voorhand onderhandeld worden, dat iedereen een stem heeft en dat het dan geïmplementeerd wordt in het onderwijs. En daarna kunnen we monitoren wat de uitkomsten zijn. Vandaag zien we dat we vaak voor voldongen feiten komen te staan. Neem nu ChatGPT. Het is al geïntegreerd en nu pas gaan we de discussie voeren over de impact op ons onderwijs. Veel beter was het om vooraf samen te zitten en ons te buigen over de vraag: hoe gaan we ChatGPT of andere generatieve AI-systemen gebruiken en implementeren in de klas. Ik hoop dat dat in de toekomst beter kan. We moeten er waakzaam over zijn dat bepaalde technologie-reuzen gaan dicteren waar het naartoe gaat met ons onderwijs.

Digitale technologie kan en mag de leraar niet vervangen

Het COV wil dat de overheid voorziet in een permanente financiering van de ICT (hard- en software) op school, vanaf de jongste kleuters. Net zoals in andere aankoopdossiers, pleiten we voor een maatschappelijk verantwoord aankoopbeleid in ICT-aankoopdossiers. Educatieve technologie moet ten dienste staan van het onderwijs. Daarom moeten ontwikkelaars en het onderwijsveld in dialoog staan. Het COV ijvert voor richtlijnen, door de overheid opgesteld, over het gebruik van digitale tools in het onderwijs zodat de privacy van de gebruikers gegarandeerd kan worden. De verantwoordelijkheid voor veilig en ethisch gebruik van digitale tools en data mag niet uitsluitend bij de scholen gelegd worden. Het COV hamert op een ethisch bewustzijn over digitalisering in onderwijs. Zowel op beleidsniveau als op schoolniveau moet dit opgenomen worden in het beleidsplan. Via professionalisering moeten leraren de kennis en vaardigheden ontwikkelen om bewust om te gaan met (data)-eigenaarschap en digitale geletterdheid.